

BOSHLANG'ICH SINIF MATEMATIKA DARSLARIDA O'QUVCHILARNING BILISH FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH

Samarqand viloyati Urgut tumani 17-umumiy o'rta ta'lim maktabi

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Xujamqulova Qudrat Ruziqulovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarining boshlang'ich sinflarida matematika fanlarini tashkil etish texnologiyalari va dars jarayonida samarali ta'lim o'yinlaridan foydalanishning jihatlari haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim metodikasi, matematika, pedagogik texnologiya, metod, ta'lim va tarbiya, o'quv jarayoni, didaktik o'yin.

**ФОРМИРОВАНИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ
НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В НАЧАЛЬНОМ КЛАССЕ**

Ургутский район Самаркандской области.

17-я общеобразовательная школа

Учитель начальной школы

Хужамкулова Кудрат Рузикуловна

Аннотация: В данной статье рассматривается технология организации математики в начальных классах общеобразовательной средней школы и использование эффективных обучающих игр на уроках.

Ключевые слова: Методика начального образования, математика, педагогическая технология, методика обучения и воспитания, учебный процесс, дидактическая игра.

**FORMATION OF STUDENTS' COGNITIVE ACTIVITY IN PRIMARY CLASS
MATHEMATICS LESSONS**

Urgut district, Samarkand region

17th general secondary school

Primary school teacher

Khujamkulova Kudrat Ruzikulovna

Abstract: This article discusses the technology of organizing mathematics in the primary grades of general secondary schools and the use of effective educational games in the classroom.

Key words: Methodology of primary education, mathematics, pedagogical technology, method, education and upbringing, educational process, didactic game.

Boshlang'ich ta'lim umumiy o'rta ta'limning asosiy poydevori, o'quvchilarning kelajakda komil inson bo'lib voyaga yetishini ta'minlovchi muhim bosqich hisoblanadi.

Boshlang'ich matematika kursi, bolalar tafakkuri rivojlanishiga yordam beradi. Shu bilan boshlang'ich bilimlar yagona majmuini yaratadi, ikkinchi tomondan, zaruriy metodologik tasavvurlarni va fikrlashning mantiqiy tuzilishlarini shakllantirishga yo'naltirilgan bo'ladi.

6-10 yoshli bolalarning fikrlash qobiliyatlarini shakllanishida mas'ul davr ekanligini psixologlar isbot qilishgan. Shu sababli boshlang'ich ta'lim metodikasining, xususan, matematikadan boshlang'ich ta'lim metodikasining vazifalaridan biri o'qitishning yetarlicha yuqori rivojlantiruvchi samaradorligini oshirishni ta'minlashda o'qitishni bolalarning aqliy rivojlanishlariga ta'sirlarini jadallashtirishdan iborat.

Matematikadan boshlang'ich ta'lim-tarbiyaviy vazifalarini nazariy bilimlar tizimi asosidagina hal etishi mumkin. Bu ilmiy dunyoqarash, psixologiya, didaktika, matematikani o'qitish nazariyasini (matematik didaktikasini) o'z ichiga oladi. Biroq birgina nazariy bilimlarning o'zi yetarli emas. O'qitishning ma'lum mazmuni va o'qituvchilarning aqliy faoliyati saviyasi bilan ta'sirlanadigan u yoki bu o'quv yo'nalishi uchun eng samarali usullarni qo'llay bilish darsga tayyorlanishda yoki darsning o'zida yuzaga keladigan aniq metodik vazifalarni hal etishni bilishi zarur.

Boshlang'ich sinflarda bolalarning aqliy rivojlanishlariga asos solinishi sababli boshlang'ich sinf o'qituvchisi uchun o'quvchilarning aqliy faoliyatlari darajasini va imkoniyatlarini bilish hamda hisobga olish muhimdir.

Nazariy bilimlardan amaliyotda foydalanish jarayonida yuzaga keladigan turlituman metodik masalalar hal etilishi lozim.

Metodik masalalar har bir darsda yuzaga keladi, shu bilan birga, odatda, ular bir qiymatli yechimga ega emas. O'qituvchi darsda yuzaga keladigan metodik masalaning mazkur o'quv vaziyati uchun eng yaroqli yechimining tez topa olishi uchun bu sohada yetarlicha keng tayyorgarlikka ega bo'lish talab etiladi.

Matematika so'zi grekcha —mathema so'zidan olingan bo'lib, uning ma'nosi —fanlarni bilish demakdir. Matematika fanining o'rganadigan obyektini fazoviy shakllar va ular orasidagi miqdoriy munosabatlardan iboratdir.

Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish quyidagi maqsadini o'z oldiga qo'yadi:

a) o'quvchilar matematika darsida olgan bilimlarini kundalik hayotda uchraydigan elementar masalalarni yechishga tatbiq qila olishga o'rgatish, o'quvchilarda arifmetik amallar bajarish malakalarini shakllantirish va ularni mustahkamlash uchun maxsus tuzilgan amaliy masalalarni hal qilishga o'rgatish,

b) matematika o'qitishda texnik vosita va ko'rgazmali qurollardan foydalanish malakalarini shakllantirish. Bunda asosiy e'tibor o'quvchilarning jadvallar va hisoblash vositalaridan foydalana olish malakalarini tarkib toptirishga qaratilgan.

d) o'quvchilarni mustaqil ravishda matematik bilimlarni egallashga o'rgatish.

Boshlang'ich matematika o'qitish metodikasining o'qitish vazifalari:

1) ta'lim-tarbiyaviy va amaliy vazifalarni amalga oshirishi,

2) nazariy bilimlar tizimini o'rganish jarayonini yoritib berishi kerak;

3) o'quvchilarning dunyoqarashini shakllantirish yo'llarini o'rgatishi kerak;

4) ta'limni insonparvarlashtirish;

5) matematika o'qitish jarayonida insonni mehnatni sevishga, o'zining qadriyatini, bir-biriga hurmati kabi fazilatlarini tarbiyalashni ko'rsatib beradi;

6) o'qitish metodikasi I–IV sinflar matematikasining davomi bo'lgan V–VI sinf matematikasi mazmuni bilan bog'lab o'qitishni ko'rsatadi

Boshlang'ich sinf o'quvchilari egallashlari kerak bo'lgan ko'nikma va malakalariga qo'yiladigan talablarni :

— million ichidagi sonlarni;

— natural sonlar qatorining cheksizligini;

- oʻnli sanoq sistemasi misolida sonlarning har xil sanoq sistemasida yozilishini;
- pozitsion va nopozitsion sanoq sistemalarini.
- atrof-muhitda moʻljallanib olinadigan bilim marshrutini (yoʻnalishni) rejalashtirish, harakat yoʻlini tanlay olish va h.k.)ni;

- taqqoslash va turli alomatlari: uzunligi, yuzi, massasi, sigʻimiga koʻra tartibga sola olishni;

- soatga qarab vaqtni aniqlashni (soat va minutlarda); — maishiy-hayotiy vaziyatlar (savdo-sotiq, oʻlchash, tortish va h.k.) bilan bogʻliq hisoblashlarga oid masalalarni yechish;

- oʻlchamlarni koʻzda «chamalab» baholash;

- mustaqil konstruktorlik faoliyati (turli-tuman geometrik shakllarni qoʻllanish imkoniyatlarini hisobga olgan holda).

- 1000000 ichida sonlarning oʻqilishini; sonni xona qoʻshiluvchilarining yigʻindisi koʻrinishidagi yozilishini;

- sanoq texnikasi (toʻgʻri va teskari tartibda sanash, juftliklar va oʻnliklar bilan sanash, sondan oldin va keyin keluvchi sonni aytish)ni;

- natural sonlarni oʻzaro taqqoslash: «>», « — kattaliklar (mahsulot narxi, miqdori va qiymati, toʻgʻri chiziqli harakatda yoʻl tezlik va vaqt) orasidagi bogʻlanishlarni qoʻllab, amaliy mazmundagi masalalarni yechishni koʻnikmalariga ega boʻlishi kerak:

- taqqoslash va turli alomatlariga: uzunligi, yuzi, massasi, sigʻimiga koʻra tartibga sola olish;

- soatga qarab, vaqtni aniqlay olish (soat va minutlarda);

- maishiy-hayotiy (savdo-sotiq, oʻlchash, tortish va h.k.) ishlarni bajara olish.

Matematika darslarining oʻziga xos yana bir tomoni shundaki, bu oʻquv materialining abstrakligidir. Shuning uchun koʻrgazmali vositalar, oʻqitishning faol metodlarini sinchiklab tanlash, oʻquvchilarning faolligi, sinf oʻquvchilarining oʻquvchilarining oʻzlashtirish darajasi kabilarga ham bogʻliq. Matematika darslarida turli-tuman tarbiyaviy vazifalar ham hal qilinadi. Oʻquvchilarda kuzatuvchanlikni, ziyraklikni, atrofga tanqidiy qarashni, ishda tashabbuskorlikni, masʼuliyatni va ishda sof

vijdonlikni ,to'g'ri va aniq so'zlashni,hisoblash va o'lchash,yozuvlarda aniqlikni, mehnatsevarlik va qiyinchilikni yengishni hislatlarini tarbiyalaydi.

O'quvchilar bilan har bir darsda bir necha tushunchalar bilan ish olib boriladi.Har birini shu darsning turli bosqichlarida o'zlashtirishi mumkin.Har bir tushunchani tushunish boshqa bir tushunchani takrorlash,esga olish bilan olib borilsa,bu tushuncha esa keying tushunchalarni tushuntirish uchun xizmat qiladi.O'qitish jarayonida har bir o'quv materiali rivojlantirilgan holda olib boriladi,bu o'quv materiali o'zidan keyin o'qitiladigan materiallarni tushunish uchun poydevor bo'ladi.Boshqa tushunchaning o'zlashtirish jarayonini qarajak,u bir necha darslarning o'zaro bog'liqli o'qitilishi natijasida hosil bo'ladi.Shunday qilib matematik tushunchalarini hosil qilish birgina darsning o'zida hosil qilinmasdan,balki o'zaro aloqada bo'lgan bir qancha darslarni o'tish jarayonida hosil qilinadi.Bunday darslarni birgalikda darslar tizimi deb ataymiz. Eng katta talab darsning o'quv-tarbiyaviy maqsadini e'tiborga olish,o'qitish tamoyillarining metodik va umumpedagogik tomonlarini hisobga olishdir.Mavzu bo'yicha yaxshi o'ylangan darslar tizimining o'quv vaqtini mavzuchalarga to'g'ri taqsimlashga bog'liq.

REFERENCES

1. Ma'rifat gazetasi. 24.02.2021
2. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi. M.E.Jumayev, Z.G'.Tadjiyeva Toshkent-2005
3. Matematika o'qitish metodikasi fan dasturi. Samarqand-2019